

В.Ю. Щербина

Специфіка регіоналізації сімейного виховання в Україні

Вступ. В останні роки процес формування, становлення і розвитку сучасної української сім'ї відбувається в складних політичних і суперечливих соціально-економічних умовах, які специфічно проявляються в різних регіонах України і під впливом яких спостерігається погіршення фізичного і психічного стану людей, зростання агресивності, поглиблення нездатності вирішувати проблеми і конфлікти. Ці проблеми зумовлюють втрату сім'єю здатності виконувати життєво необхідні функції, тому відбувається трансформація сім'ї, найважливішими ознаками якої є високий рівень незадоволеності подружнім життям, дисфункційний розвиток взаємин у шлюбі, конфліктність, стійка орієнтація подружжя на розлучення і малодітну сім'ю, нездатність досягати згоди, зростання кількості розлучень і т.д.

Серед провідних дослідників, які розглядали в своїх працях особливості регіональної політики в Україні, відзначаємо Я.Жаліла, Б.Кваснюк, В. Керецман, М. Козоріз, Є. Лібанову, В. Мікловду, Я.Олейника, С.Пирожкова, М. Чумаченко, С.Варналія, В. Поповкіна і ін.

Основна частина. Етнічна оригінальність сім'ї багато в чому визначає регіоналізацію соціокультурного простору. Кожен народ має видимі відмінності в побуті, одязі, культурі, методах виховання дітей, але в їх основі знаходяться глибинні пласти, що зумовлюють як специфіку господарських типів діяльності, ментальних структур тих чи інших територій, так і характер міжетнічних відносин на регіональному рівні.

Актуальність регіоналізації культурного простору, сімейного виховання обумовлюється масштабністю території, відмінністю культур народів, їх нерівним соціально-культурним розвитком. Одним з перших дослідників питання етнорегіоналізації був Ф. Боас, який звертав увагу на географічний розподіл культури і виділення географічної прив'язки тих чи інших культурних елементів [2, с.509-518]. Інші російські етнологи М.Левін і М.Чебоксаров виділили господарсько-культурні типи, під якими розуміли

сформовані в певних географічних умовах у народів, що перебувають приблизно на однаковій стадії розвитку, певні комплекси особливостей господарства, культури, виховання дітей [9].

Регіоналізація стає важливим напрямком виховання. Вона передбачає введення етногеографічного, історико-культурного, духовно-регіонального досвіду конкретної території в зміст і організацію сімейного виховання. Регіоналізація – реальний механізм суспільно-економічного та етнокультурного розвитку краю, сприяє становленню етнічної самосвідомості особистості; актуалізує регулятивні механізми культури.. Виховання може бути механізмом громадського і культурного розвитку. Таким чином, виділення етнорегіонального аспекту у вихованні дітей в сім'ї надзвичайно важливе. Етнокультурна спрямованість, як характеристика виховання дитини в сім'ї, пов'язана з розвитком і соціалізацією особистості як суб'єкта, здатного до самовизначення в умовах сучасної світової цивілізації.

Російський соціолог А.Белогуров трактує регіоналізацію виховання дитини в сім'ї як «механізм - процес» розвитку сім'ї та суспільства за допомогою вивільнення і модифікації унікального ресурсу регіону – самобутність його культури, налагодження культурного різноманіття та своєрідності, діалогу культур, як облік регіональних особливостей (етнографічних, соціально-економічних, історико-культурних, екологічних і т. д.) в змістовний бік організації діяльності системи сімейного виховання в регіоні» [1, с.14]. З позиції розвитку сучасної наукової думки щодо сімейного виховання регіоналізація є важливим напрямком розвитку педагогіці в умовах полікультурності. На думку російського дослідника В. Марєєва, «Регіоналізація передбачає врахування етно-культурно-історичних, соціально-політичних особливостей регіону в процесі вдосконалення системи сімейного виховання, рішення психолого-педагогічними засобами проблем дитинства» [3, с. 3-4].

З українських дослідників питання етнорегіоналізації функціонування сім'ї вивчали А.Пономарьов, О.Сухомлинська, В. Федяєва. Всі вони були

єдині в думці, що кожен народ має свої етнодиференційовані ознаки, безпосередньо впливають на специфіку виховання дітей. Зміни, яких зазнає етнос, викликані соціально-економічними факторами, але проявляються в демографічних і поселенських характеристиках. Вони показують відмінності, які формують систему відтворення етносу, а точніше – чисельності населення, його соціалізацію та поселенську самоорганізацію. Трансформація сім'ї зумовлюється насамперед активізацією ряду негативних ознак, що загрожує безпеці суспільства, отже, вивчення таких явищ на національному та регіональному рівнях є вкрай необхідним сьогодні. Разом з тим посиленої уваги вимагає дослідження регіональних особливостей впливу якості життя українських сімей на соціальну напруженість в суспільстві, оскільки саме його особливості визначають характер соціально-економічної ситуації в державі, відтворення населення і здатність людей до праці, рівень злочинності і т.д. Необхідність розробки регіональної сімейної політики випливає з неоднорідності і нерівнозначності розвитку сім'ї в різних регіонах. Найболючішими проблемами сім'ї практично у всіх регіонах країни залишаються житлово-побутова невлаштованість і низький дохід більшості сімей. Звичайно, обов'язковими умовами в їх вирішенні є не тільки активна участь сімей у виконанні своєї соціальної ролі, але і допомога держави і органів регіонального управління, що може стати основою реалізації концепції регіональної сімейної політики, яка забезпечить надання соціально-психологічної, психолого-педагогічної, медичної, юридичної та інших видів соціальної допомоги сім'ї, здійснення соціальної профілактики, охорони шлюбу, материнства, батьківства, дитинства [7, с.120]. Для розробки найбільш ефективних заходів для поліпшення становища сімей в регіональній сімейній політиці та виявлення її впливу на процеси, що відбуваються в сім'ях, доцільно розробити систему моніторингу, яка охоплювала б усі досліджувані регіони. Для уникнення однобічної оцінки впливу сім'ї на стан соціальної напруги і вдосконалення заходів регіональної сімейної політики, раціонально періодично використовувати експертне опитування стану і умов функціонування сім'ї, а також проводити

соціологічні опитування серед сімей. Проводити соціологічне дослідження доцільно у всіх областях країни, обов'язково охоплюючи сім'ї, які проживають у міській та сільській місцевості, з різним складом членів сім'ї (сім'ї з дітьми, багатодітні та без дітей, самотні) і різним соціальним статусом (сім'ї працівників, службовців, пенсіонерів, студентів та ін.). Не варто забувати також, що сім'я – це цілком автономне і незалежне утворення, яке здатне самостійно управляти своїм розвитком, а будь-який напрямок втручання, в тому числі і регіональної сімейної політики, має обмежуватися лише допустимими рамками і аж ніяк не посягати на автономний устрій сім'ї. Оскільки надмірне втручання як державних, так і регіональних органів влади в функціонування сімейного організму може викликати зворотний ефект і лише посилити рівні соціальної напруженості. Отже, одним з важливих завдань регіональної сімейної політики постає створення сімейної безпеки в регіонах.

Висновок. Таким чином, основною роллю регіональної сімейної політики стає забезпечення регіональної соціальної безпеки сім'ї в регіонах, що забезпечується достатньою кількістю соціальних благ і гарантій для сім'ї в регіонах. Доцільно також здійснити типізацію регіонів за рівнем соціальної напруги в сім'ях, а відповідно і станом соціальної безпеки, оскільки відомо, що рівень матеріального достатку не завжди однозначно позитивно впливає на розвиток сім'ї. Оскільки регіони, де сім'ї мають більш високі матеріальні статки, виявляють також і вищі рівні девіантної поведінки в сімейному середовищі.

Список цитованих джерел

1. *Белогуров, А.* Этногенез и «национально-региональный компонент» / А. Белогуров // Высшее образование в России. – 2002. – № 6. – С.12-18.
2. *Боас, Ф.* Границы сравнительного метода в антропологии / Ф.Боас // Антология исследований культуры. – СПб.: Университетская книга, 1997. – С.509 – 518.

3. *Мареев, В.И.* Исследовательская деятельность в педагогическом вузе: теория и практика / В.И. Мареев. – Ростов н/Д, 1999. – 152 с.
4. *Панькин, А.Б.* Этнокультурная коннотация образования // Становление этнопедагогики как отрасли педагогической науки. Материалы международной научно-практической конференции (6-7 Декабря 2001 г.) Элиста: АПП «Джангар», 2003. – С. 42 – 49.
5. *Повстин, О. В.* Методи оцінки соціальної напруженості у суспільстві / О. В. Повстин // Економічний простір : зб. наук. праць. — Дніпропетровськ: ПДАБА, 2010. — № 35. — С. 169–180.
6. *Повстин, О. В.* Регіональна сімейна політика України: завдання, моніторинг, забезпечення соціальної безпеки / О. В. Повстин // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України : зб. наук.-техн. праць. — Львів : РВВ НЛТУ України, 2011. — Вип. 21.10. — С. 359–366.
7. *Повстин, О. В.* Регіональна сімейна політика: теоретичний аспект / О. В. Повстин // Сталій розвиток економіки : Всеукр. наук.-виробн. журнал. — 2011. — № 1 (4). — С. 119–124.
8. *Система социологии* / Пителин Александрович Сорокин. — М.: Астрель, 2008. — 1003 с., [1] л. портр.; 22 см. — (Социальная мысль России).
9. *Этнотерриториальные группы татар Поволжья и Урала.* Вопросы их формирования. – Казань, 2002. – 248 с.